

INDUSTRIADA - ŚWIĘTO SZLAKU ZABYTKÓW TECHNIKI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO JAKO PRZYKŁAD DZIEDZICTWA PRZEMYSŁOWEGO

KAMILA ZIÓŁKOWSKA-WEISS

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
e-mail: kamilacamela@wp.pl

KODY JEL

Z31, Z32, L30

SŁOWA KLUCZOWE

przemysł, turystyka, zabytki, obiekty przemysłowe, Industriada

STRESZCZENIE

W ostatnich latach odnotowuje się ogólnosiwiatowy trend w turystyce. Wzrasta liczba grup wycieczkowych i turystów indywidualnych zainteresowanych zabytkami techniki. Turyści zainteresowani dziedzictwem przemysłowym pochodzą zazwyczaj z krajów Europy Zachodniej, zwłaszcza z Niemiec, Anglii, Belgii, oraz krajów skandynawskich. Szczególnie interesują się tym typem turystyki: młodzież szkolna (zrzeszona w kołach zainteresowań), studenci (szczególnie historii, historii sztuki oraz kierunków technicznych), naukowcy, turyści z segmentu biznesowego, zainteresowani inwestycjami na obszarach poprzemysłowych. W artykule autorka zaprezentuje wstęp do zagadnienia, jakim jest turystyka kulturowa w obiektach poprzemysłowych. Oprócz definicji dziedzictwa przemysłowego zaprezentowana zostanie także definicja zjawiska, jakim jest turystyka kulturowa w obiektach poprzemysłowych. Głównym celem artykułu jest przedstawienie danych ankietowych, które zostały przeprowadzone wśród 367 osób podczas Industriady 2016, z których wynika, że osoby uczestniczące w tym wydarzeniu z roku na rok są coraz bardziej zainteresowane atrakcjami podczas tego święta, a głównym motywem uczestnictwa w tym festiwalu jest możliwość poznania zabytków techniki, odwiedzanie muzeów, ciekawy program imprez w obiektach oraz miłe spędzania czasu z rodziną.

Wprowadzenie

Długo trzeba było czekać, aby historycy sztuki, architekci, a także ludzie zajmujący się turystyką zrozumieli, że obiekty przemysłowe też mogą być zabytkami i można je promować w celu przyciągnięcia do miasta turystów i inwestorów. Obecnie obiekty przemysłowe mogą być cennym walorem turystycznym, głównie z powodów poznawczych, który znajduje się w sferze zaintereso-

wań turystów. Dziedzictwo przemysłowe, stanowiące fragment dziedzictwa kulturowego, „zapisuje” dzieje cywilizacji ze szczególnym uwzględnieniem procesów technicznych i technologicznych. Jest ono nierozdzielnie związane z losami mieszkańców tej ziemi, ich zwyczajami, tradycją ludową, ubiorami, religią (Naziębło, 2008).

Dziedzictwo przemysłowe stanowi swoisty zapis historii cywilizacji, który przedstawia procesy techniczne oraz technologiczne. Historię przemysłu ilustrują w sensie materialnym budowle i struktury przestrzenne związane z określonym miejscem, powiązane z krajobrazem, a także zabytkowe maszyny i procesy technologiczne. Takie obiekty jak stare gazownie, dawne wieże ciśnień, młyny, elektrownie, browary, gorzelnie, kuźnie, tartaki, cegielnie i zabudowania fabryczne, które często nie zachowały zabytkowego wyposażenia, stanowią coraz częściej dostrzegany element dziedzictwa kulturowego. Świadomość wartości dziedzictwa przemysłowego lat minionych może być ważnym elementem w wychowaniu młodzieży dotyczącym twórczego kontaktu z nowoczesną techniką i technologią. Celem artykułu jest pokazanie, że Szlak Zabytków Techniki Województwa Śląskiego na stałe wpisał się w świadomość nie tylko osób ze Śląska, ale także osób z całej Polski. Poprzez Industriadę, która od 2010 r. odbywa się corocznie w czerwcu, turyści mają okazję zgłębić wiedzę na temat zabytków techniki oraz uczestniczyć w ciekawych i naukowych wydarzeniach.

Turystyka kulturowa dziedzictwa przemysłowego

Na dziedzictwo przemysłowe składają się w pierwszej kolejności zakłady produkcyjne, zarówno te z przeszłości, jak i współczesne, oraz ich wytwory, a także związane z przemysłem budynki, zespoły architektoniczne i krajobrazy, urządzenia, maszyny i narzędzia oraz inne przedmioty wykorzystywane w procesie produkcyjnym i rzemiośle, umiejętności i technologie, jak również ukształtowane w związku z produkcją przemysłową style życia, zwyczaje, tradycje, wydarzenia, twórczość artystyczna i przedmioty sztuki będące świadectwem lub nawiązujące do rozwoju przemysłu i techniki, zarówno w przeszłości, jak i we współczesności (Burzyński, Staszewska-Ludwiczak, Pasko, 2009).

Polska Organizacja Turystyczna (POT) określa dziedzictwo przemysłowe jako zabytki budownictwa przemysłowego i techniki. Są to obiekty związane z działalnością produkcyjną: kopalnie, huty, elektrownie, różnego rodzaju fabryki przemysłu maszynowego, obiekty związane z przemysłem przetwórczym (wiatraki, młyny, gorzelnie, browary, kuźnie), przemysłem papierniczym (papiernie, drukarnie), włókienniczym, ceramicznym (fabryki ceramiki, cegielnie) i wiele innych. Do tej grupy zabytków zaliczane są także obiekty związane z transportem kolejowym (linie kolejowe wraz z zespołami dworcowymi i infrastrukturą kolejową), transportem rzeczonym (kanały wodne, śluzy, zapory), morskim (stocznie, urządzenia portowe) i lądowym. Są to także dzieła myśli inżynierskiej, jak mosty, wiadukty, tamy czy urządzenia hydrotechniczne (kanały rzeczne) (Turystyka w obiektach..., 2004). Kronenberg natomiast (2007) określa dziedzictwo przemysłowe jako tę część dziedzictwa kulturowego, która składa się z pozostałości kultury przemysłowej, mającej wartości historyczne, technologiczne, społeczne, architektoniczne, urbanistyczne i naukowe.

Na te pozostałości składają się przede wszystkim obiekty poprodukcyjne, ale także (w przypadku większych kompleksów poprzemysłowych) obiekty i tereny pełniące funkcje towarzyszące przemysłowi, w tym również społeczne.

Polska dysponuje bogatymi zasobami dziedzictwa przemysłowego, co stanowi podstawę tworzenia produktu turystycznego określanego mianem turystyki dziedzictwa przemysłowego. Przez taki rodzaj turystyki należy rozumieć wszelkie podróże, których podstawowym, a niekiedy i jedynym celem jest poznawanie dziedzictwa przemysłowego (Stasiak, 2009). Turystyka dziedzictwa przemysłowego dotyczy odwiedzania tych terenów, gdzie dziedzictwo stanowi główną atrakcję i jego poznanie jest głównym motywem wizyty. Dotyczy ona zwiedzania obiektów, w których można prześledzić dawne procesy technologiczne, obejrzeć stare maszyny, a przede wszystkim poczuć atmosferę dawnego zakładu przemysłowego. Uwzględniając pewne uproszczenia, można przyjąć, że turystyka dziedzictwa przemysłowego ma miejsce w tych obiektach, w których funkcja produkcyjna została zastąpiona funkcją kulturalną (muzea, galerie sztuki) (Kronenberg, 2007). Handszuh (2005) turystykę dziedzictwa przemysłowego definiuje z kolei jako „produkt oparty na wykorzystaniu oddziedziczonych po poprzednich pokoleniach, a także współcześnie powstających miejsc, budynków, układów przestrzennych, urządzeń, narzędzi, przedmiotów, technologii i umiejętności mających zastosowanie w procesach produkcyjnych oraz związanych z nimi stylów życia i tradycji, sztuki i jej wytworów, które dają świadectwo rozwoju przemysłu i techniki, zarówno w przeszłości, jak i obecnie”. Zdaniem Mikosa von Rohrscheidta (2008) turystyka kulturowa obiektów przemysłowych i technicznych obejmuje podróże turystyczne, ukierunkowane głównie na zwiedzanie historycznych lub czynnych obiektów związanych z wydobywaniem surowców, produkcją masową i techniką oraz krajobrazów przemysłowych, o ile aspektem wiodącym tych podróży lub głównym motywem ich podjęcia jest zapoznanie się z historią zakładów, obiektów i urządzeń lub historycznym rozwojem procesów technologicznych i produktów, albo przeżycie osobistego spotkania z przemysłem, produkcją i techniką w miejscach autentycznie związanych z ich historią i aktualną działalnością.

Turystyka związana z zabytkami techniki i obiektami poprzemysłowymi na świecie bije rekordy popularności. W Polsce jest zjawiskiem stosunkowo nowym, ale takim, które wpisało się w katalog produktów turystycznych oferowanych turystom krajowym i zagranicznym. Należy pamiętać, że wykorzystując zabytki techniki i przemysłu, można stworzyć niezwykle atrakcyjną ofertę turystyczną.

Wzrost znaczenia turystyki dziedzictwa przemysłowego niesie pozytywne efekty dla rozwoju regionalnego, wpływa na wzrost gospodarczy, może łagodzić skutki restrukturyzacji przemysłu na rynku pracy poprzez tworzenie nowych miejsc w sektorze usług. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa przemysłowego do celów turystycznych sprzyja rozwojowi gospodarczemu zarówno w skali lokalnej, jak również w skali całego kraju. Turystyka dziedzictwa przemysłowego podnosi atrakcyjność turystyczną wybranych obszarów, a przez to wzmacnia potencjał gospodarczy regionów.

Szlak Zabytków Techniki województwa śląskiego

Górny Śląsk to największy w Polsce oraz jeden z największych w Europie obszar działania górnictwa węgla kamiennego, górnictwa rud cynku i ołowiu, przemysłu hutniczego, centrum przemysłu maszynowego i chemicznego oraz jeden z najważniejszych w kraju producentów energii. Niestety intensywne, bez mała rabunkowa eksploatacja zasobów naturalnych regionu oraz skumulowana industrializacja spowodowały poważną degradację przyrody na tym terenie. Dziedzictwo kultury przemysłowej, przy adekwatnej ochronie i adaptacji na potrzeby turystów, ma sporą szansę stać się wizytówką regionu zarówno w Polsce, jak i na świecie. Rewitalizacja obiektów przemysłowych może podnieść atrakcyjność turystyczną tego regionu, tym samym stać się źródłem zysków społeczności lokalnych (Nitkiewicz-Jankowska, 2006).

Dziedzictwo przemysłowe to nie tylko zabudowania przemysłu ciężkiego, ale również ogromna różnorodność zakładów, obiektów i urządzeń obecnych od czasu XIX-wiecznej rewolucji przemysłowej. Jednym ze sposobów ocalenia tych obiektów jest przedsięwzięcie zrealizowane na wniosek pasjonatów turystyki przez zarząd województwa śląskiego, czyli utworzenie czterech szlaków: Szlaku Początków Hutnictwa, Szlaku Historii Górnictwa, Szlaku Osiedli Patronackich, Szlaku Zabytków Techniki. Liczne źródła podają Górny Śląsk jako klasyczny przykład krajobrazu mocno przekształconego przez człowieka. Opozycyjne wyobrażenie promowane jest przez środowiska regionalne i lokalne, które kontestują tradycyjny wizerunek, podkreślając inne przymioty tego obszaru, przede wszystkim walory inwestycyjne, atrakcyjność turystyczną oraz działania proekologiczne (Gwoździński, 2001).

Szlak Zabytków Techniki województwa śląskiego, który powstał w październiku 2006 r., stanowi zespół obiektów wybranych spośród 70 innych, cennych z punktu widzenia kultury przemysłowej województwa, w tym 42 obiektów o wyjątkowych walorach historycznych i architektonicznych, które w minionych wiekach były świadkami rewolucji przemysłowej. Lista obiektów jest sukcesywnie modyfikowana i uzupełniana. Początkowo Szlak Zabytków Techniki składał się z 29 obiektów. W ciągu dekady do sieci dołączyło 11, a cztery zostały wykluczone. Dziś szlak tworzą aż 42 obiekty. 1 stycznia 2017 r. do szlaku dołączyły: Stary Młyn – Muzeum Dawnych Rzemiosł w Żarkach, Muzeum Śląskie w Katowicach, wieże KWK Polska w Świętochłowicach, osiedle patronackie KWK Dębieńsko w Czerwionce-Leszczynach, browar zamkowy w Cieszynie oraz walcownia cynku w Katowicach-Szopienicach.

Na podstawie Szlaku Zabytków Techniki województwa śląskiego stworzono listę obiektów (tab. 1), w której nazwano je i przypisano do poszczególnych kategorii. Ze względu na specyfikę regionu na obszarze województwa dominują tereny związane z krajobrazem górniczym, ale nie brakuje również obiektów produkcyjnych, usługowych, zajmujących się produkcją i usługami łączącymi, kolejowych oraz architektonicznych.

Tabela 1. Obiekty Szlaku Zabytków Techniki

Lp.	Nazwa obiektu	Miejscowość	Kategoria obiektu
1.	Muzeum Produkcji Zapalek	Częstochowa	obiekt produkcyjny
2.	Muzeum Historii Kolei	Częstochowa	obiekt kolejowy
3.	Muzeum Górnictwa Rud Żelaza	Częstochowa	obiekt górniczy
4.	Huta Szkła „Zawiercie” w Zawierciu	Zawiercie	obiekt produkcyjny
5.	Kopalnia Ćwiczebna Muzeum Miejskiego „SztYGarka”	Dąbrowa Górnicza	obiekt górniczy
6.	Sztolnia Czarnego Pstrąga	Tarnowskie Góry	obiekt górniczy
7.	Zabytkowa Kopalnia Srebra	Tarnowskie Góry	obiekt górniczy
8.	Zabytkowa Stacja Wodociągowa „Zawada”	Karchowice	obiekt usługowy
9.	Muzeum Chleba	Radzionków	obiekt produkcyjno-usługowy
10.	Górnośląskie Koleje Wąskotorowe	Bytom	obiekt kolejowy
11.	Elektrociepłownia „Szombierki” w Bytomiu	Bytom	obiekt produkcyjno-usługowy
12.	Galeria Sztuki Współczesnej „Elektrownia”	Czeladź	obiekt produkcyjno-usługowy
13.	Dworzec PKP	Sosnowiec	obiekt kolejowy
14.	Centralne Muzeum Pożarnictwa	Mysłowice	obiekt usługowy
15.	Galeria „Szyb Wilson”	Katowice	obiekt górniczy
16.	Osiedle Nikiszowiec	Katowice	obiekty architektoniczne
17.	Osiedle Giszowiec	Katowice	obiekty architektoniczne
18.	Wieża Wyciągowa Szybu „Prezydent” wraz z kompleksem „SztYGarka”	Chorzów	obiekt górniczy
19.	Kolonia robotnicza „Ficinus”	Ruda Śląska	obiekty architektoniczne
20.	Muzeum Górnictwa Węglowego	Zabrze	obiekt górniczy
21.	Skansen Górniczy „Królowa Luiza”	Zabrze	obiekt górniczy
22.	Szyb „Maciej”	Zabrze	obiekt górniczy
23.	Zabytkowa kopalnia węgla kamiennego „Guido”	Zabrze	obiekt górniczy
24.	Wieża radiostacji	Gliwice	obiekt usługowy
25.	Muzeum Techniki Sanitarnej	Gliwice	obiekt produkcyjny
26.	Muzeum Odlewnictwa Artystycznego	Gliwice	obiekt produkcyjno-usługowy
27.	Zabytkowa Stacja Kolei Wąskotorowej	Rudy	obiekt kolejowy
28.	Zabytkowa kopalnia „Ignacy”	Rybnik	obiekt górniczy
29.	Muzeum Energetyki	Łaziska Górne	obiekt produkcyjno-usługowy
30.	Tyskie Muzeum Piwowarstwa	Tychy	obiekt produkcyjno-usługowy
31.	Muzeum Prasy Śląskiej	Pszczyna	obiekt usługowy
32.	Muzeum Techniki i Włókiennictwa	Bielsko-Biała	obiekt produkcyjno-usługowy
33.	Dworzec PKP	Bielsko-Biała	obiekt kolejowy
34.	Muzeum Drukarstwa w Cieszynie	Cieszyn	obiekt usługowy
35.	Muzeum Ustrońskie im. Jana Jarockiego	Ustroń	obiekt produkcyjno-usługowy
36.	Browar i Muzeum Browaru Żywiec	Żywiec	obiekt produkcyjno-usługowy
37.	Stary Młyn – Muzeum Dawnych Rzemiosł	Żarki	obiekt produkcyjno-usługowy
38.	Muzeum Śląskie w Katowicach	Katowice	Czerwionka-Leszczyny
39.	Wieże KWK Polska	Świętochłowice	obiekt usługowy
40.	Osiedle patronackie KWK Dębieńsko	Czerwionka-Leszczyny	obiekty architektoniczne
41.	Browar zamkowy	Cieszyn	obiekt produkcyjno-usługowy
42.	Walcownia cynku	Katowice-Szopienice	obiekt produkcyjny

Źródło: opracowanie własne na podstawie Szlaku Zabytków Techniki województwa śląskiego.

Autorzy projektu Szlak Zabytków Techniki kierowali się chęcią zbudowania markowego produktu turystycznego, wykorzystując najciekawsze i najważniejsze pod względem historycznym i architektonicznym obiekty postindustrialne województwa. Stało się to możliwe, gdyż w regionie znajdują się liczne obiekty przemysłowe, głównie górnicze, które w czasie wielkich przemian gospodarczych, w związku z restrukturyzacją przemysłu, zaczęto likwidować bądź zamykać. Jednak niektóre z nich udało się zaadaptować na podziemne trasy turystyczne, muzea, skanseny górnicze i sale wystawowe.

Industriada – święto Szlaku Zabytków Techniki województwa śląskiego

W styczniu 2010 r. Szlak Zabytków Techniki województwa śląskiego jako jedyny szlak z Europy Środkowej i Wschodniej dołączył do Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego (European Route of Industrial Heritage – ERIH). Warto podkreślić, że w październiku 2010 r. SZT nagrodzony został Złotym Medalem Targów Poznańskich dla najlepszego produktu turystycznego w Polsce. Od 2010 r. w wyznaczoną sobotę czerwca organizowane jest święto Szlaku Zabytków Techniki – Industriada. Podczas III edycji Industriady 2012 zorganizowano 228 różnego rodzaju wydarzeń, które odbyły się w 22 miejscowościach województwa śląskiego. Uczestniczyło w nich ponad 62 tys. osób. W roku 2013 święto szlaku odnotowało kolejny wzrost frekwencji. W 271 imprezach w 42 lokalizacjach uczestniczyło aż 75 tys. industriadowiczów. Podczas Industriady 2016 odbyło się 400, w większości bezpłatnych, wydarzeń w 44 obiektach. Nad ich organizacją pracowało prawie 4 tys. osób. Ten wysiłek docenili uczestnicy festiwalu.

W skali od 1 do 5, gdzie 5 oznacza ocenę bardzo dobrą, Industriada 2016 otrzymała notę 4,67. Najważniejsze jest jednak to, że aż 93% uczestników festiwalu zadeklarowało, że weźmie w nim udział również za rok. W przygotowanie święta Szlaku Zabytków Techniki w 2016 r. zaangażowało się ponad 1800 artystów, których do działania inspirowały przemysłowe legendy – motywy przewodni festiwalu. W sumie nad przygotowaniem Industriady pracowało prawie 4 tys. osób reprezentujących prawie 500 organizacji, instytucji, stowarzyszeń, firm i samorządów. Zadowoleni uczestnicy festiwalu hojnie wydawali pieniądze. Przeciętne wydatki na jedną osobę wyniosły w 2016 r. 34 zł (w roku 2015 – 40 zł, a w roku 2014 – 30 zł), ale aż 342 wydarzenia z 376 były dostępne bezpłatnie. Szacunkowa kwota, jaką w sumie uczestnicy wydali przy okazji Industriady 2016, wyniosła 3 060 000 zł. Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, główny koordynator Industriady, zainwestował 2 038 999,99 zł. 15% tej sumy trafiło do organizacji pozarządowych na działania związane z upowszechnianiem dziedzictwa przemysłowego, a 54% wykorzystaly instytucje kultury województwa śląskiego na potrzeby organizacji i promocji festiwalu. Dodatkowo prawie 1 700 000 zł ulokowali w Industriadzie 2016 właściciele poszczególnych zabytków techniki i partnerzy festiwalu. Szacuje się, że w Industriadzie 2016 udział wzięło około 90 tys. osób (Folder informacyjny, Industriada 2016).

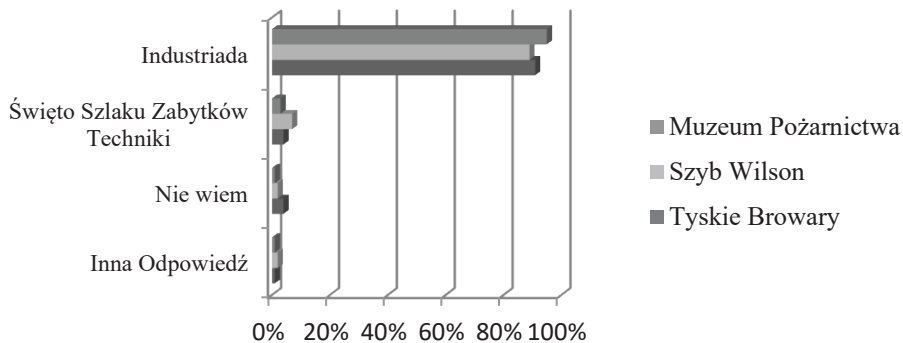
Wyniki badań przeprowadzone podczas Industriady 2016

11 czerwca 2016 r. autorka prezentowanego opracowania przeprowadziła badania ankietowe, których celem był ruch turystyczny podczas Industriady 2016 r. Chodziło głównie o poznanie opinii uczestników imprez organizowanych w ramach Industriady 2016, dotyczącej szczególnie stopnia znajomości marki Industriada, źródeł informacji o festiwalu, motywów uczestnictwa w wydarzeniu oraz oceny samego festiwalu.

W badaniach wykorzystano m.in. kwestionariusz ankiety, który zawierał metryczkę oraz 10 pytań. Pytania zamknięte zadane zostały respondentom zarówno z odpowiedziami ilościowymi, jak i kategorycznymi (kafeteria dysjunktywna – respondent mógł wskazać jedną z możliwych odpowiedzi, i koniunktywna – respondent mógł wskazać więcej niż jedną odpowiedź). Badania ankietowe zostały przeprowadzone przez autorkę w trzech miejscach: w Centralnym Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach, w Galerii „Szyb Wilson” w Katowicach oraz w Muzeum Tyskich Browarów Książęcych w Tychach. W tych miejscach badaniami ankietowymi objęto w sumie 367 osób uczestniczących w Industriadzie 2016 (132 osoby w Centralnym Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach, 109 osób w Galerii „Szyb Wilsona” oraz 126 osób w Muzeum Tyskich Browarów Książęcych w Tychach). Metoda próby badawczej to nielosowy dobór celowy. Zgromadzone podczas badań materiały zostały uporządkowane i poddane procedurze sprawdzenia, w wyniku której wyeliminowano 12 kwestionariuszy ze względu na tylko częściowe ich wypełnienie przez respondentów. Zebrane materiały zostały opracowane statystycznie w formie graficznej oraz w formie tablic wynikowych.

Ponad połowę ogółu badanych (59%) stanowiły kobiety, 41% mężczyźni. Najliczniejszą grupą wiekową byli respondenci w wieku 36–45 lat (39% ogółu) oraz w wieku 25–35 lat (28% ogółu). Ponad połowa (57%), oceniając swoją sytuację materialną, określiła, że jest ona dobra, zaś 14% badanych, że jest ona bardzo dobra. Ponad 35% respondentów zamieszkiwało województwo śląskie, a nieco ponad 30% ogółu województwo małopolskie. Ankietowani, którzy wzięli udział w badaniu, zamieszkiwali również województwo mazowieckie (22 osób), lubelskie (19 osób), opolskie (12) oraz wielkopolskie i pomorskie (10 osób).

Jednym z pytań, które autorka opracowania zadała podczas badania, było sprawdzenie, czy uczestnicy wydarzenia znają nazwę festiwalu. Odpowiedzi na to pytanie ilustruje rysunek 1.

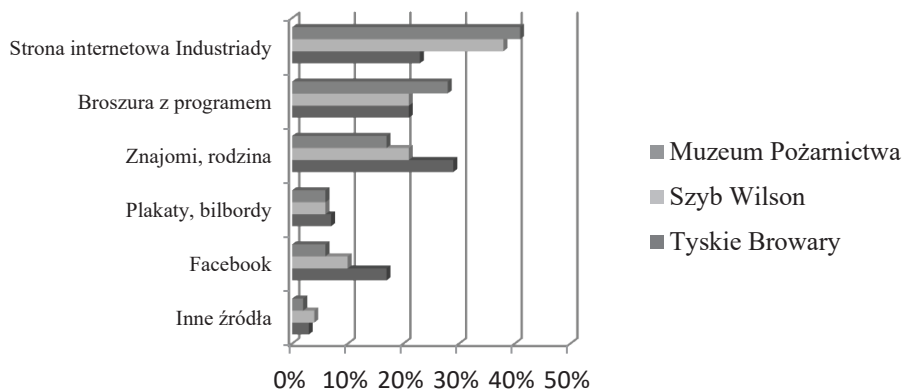

Rysunek 1. Znajomość nazwy Industriada

Źródło: opracowanie własne.

W edycji Industriada 2016 94% badanych uczestników festiwalu wymieniło spontanicznie nazwę Industriada lub święto Szlaku Zabytków Techniki. Poziom znajomości nazwy imprezy w trzech miejscach przeprowadzenia badania był bardzo wysoki.

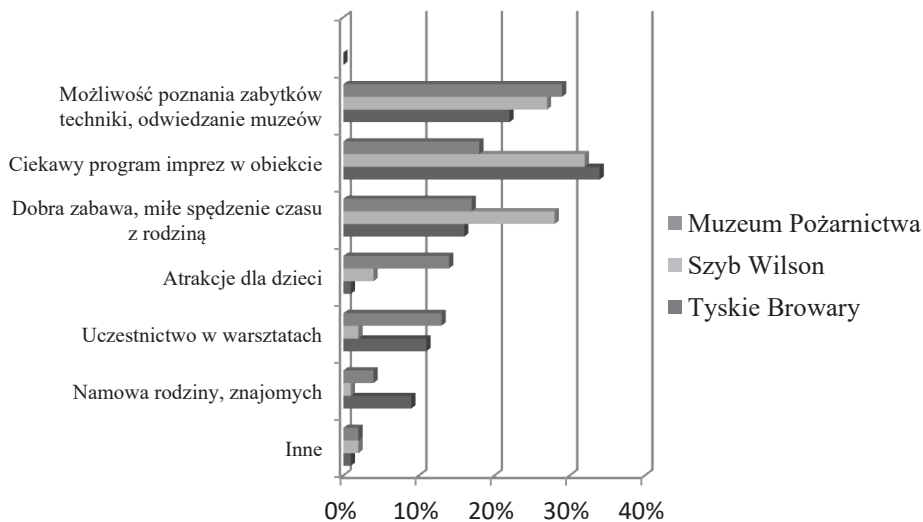
Inne pytanie dotyczyło źródła informacji na temat Industriady. Odpowiedzi na nie zilustrowano na rysunku 2. Głównymi źródłami informacji o szczegółach programu Industriady były broszura, strona internetowa oraz znajomi i rodzina. Również reklama i plakaty (bilbordy) znalazły się wśród najczęściej wymienianych źródeł informacji wśród ankietowanych osób. Respondenci w tym pytaniu mogli wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi.

Rysunek 2. Źródła informacji o atrakcjach organizowanych w ramach Industriady 2016

Źródło: opracowanie własne.

Autorka zapytała również ankietowanych o motywy uczestnictwa w Industriadzie. Odpowiedzi na to pytanie pokazano na rysunku 3.

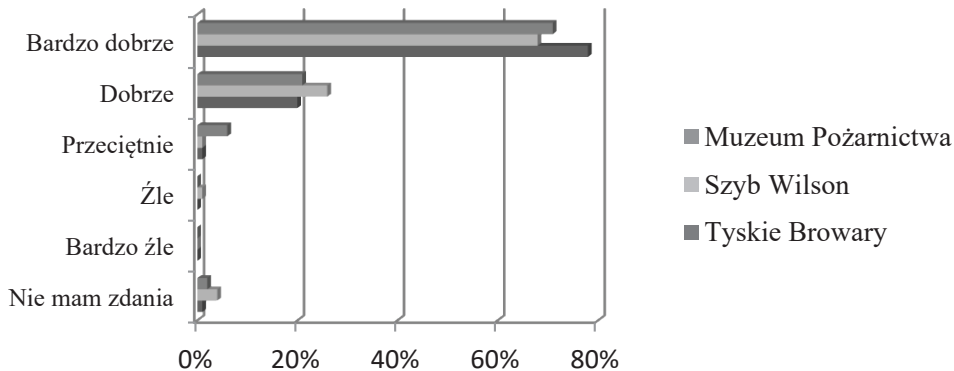

Rysunek 3. Motywy uczestnictwa w Industriadzie 2016 przez ankietowanych

Źródło: opracowanie własne.

Zdaniem ankietowanych głównym motywem uczestnictwa w Industriadzie była możliwość poznania zabytków techniki, możliwość odwiedzenia muzeów, ciekawy i różnorodny program imprez w obiekcie oraz dobra zabawa i miłe spędzenie czasu z rodziną. Aż 14% ankietowanych w Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach wskazało, że ich głównym motywem uczestnictwa w tej imprezie były liczne atrakcje dla dzieci na terenie obiektu. 9% respondentów udało się na zwiedzanie Muzeum Tyskich Browarów Książęcych w Tychach po namowie swojej rodziny bądź znajomych.

Ogólną ocenę Industriady 2016 przez respondentów przedstawiono na rysunku 4. W większości organizację imprezy ankietowani ocenili bardzo dobrze albo dobrze.

Rysunek 4. Ogólna ocena Industriady przez respondentów

Źródło: opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę wyniki w poszczególnych lokalizacjach, najbardziej zadowoleni z organizacji Industriady 2016 byli uczestnicy imprezy w Muzeum Tyskich Browarów Książęcych w Tychach. Tylko pojedynczy uczestnicy festiwalu ocenili jego organizację w obiektach objętym badaniem jako złą albo bardzo złą.

Wnioski

Z przeprowadzonych badań wynika, że uczestnicy, którzy wzięli udział w badaniu podczas Industriady 2016, bardzo wysoko oceniają jej organizację oraz liczne atrakcje towarzyszące temu festiwalowi. Ciekawy program imprezy oraz możliwość zwiedzenia zabytków były głównymi motywami, dla których ankietowani zdecydowali się na uczestnictwo w wydarzeniu. Liczne atrakcje dla dzieci oraz możliwość udziału w warsztatach i pokazach były głównymi motywami do odwiedzenia Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach przez rodziny z dziećmi. Respondenci o Industriadzie dowiadywali się głównie ze strony internetowej imprezy oraz z broszur zawierających dokładny program. Uczestnicy Industriady 2016 doskonale wiedzieli, w jakiej imprezie uczestniczą oraz jak ona się nazywa. Deklarowali również chęć uczestnictwa w niej w kolejnych latach.

Podsumowując, należy podkreślić, że tak dużego zagęszczenia zabytków postindustrialnych jak w województwie śląskim nie ma w żadnym innym miejscu w Europie. Wiele osób zaczyna postrzegać te obiekty jako regionalny wyróżnik, powód do dumy z własnych przodków i historii. Śląskie zabytki techniki to prawdziwy skarb, który może promować region. Aby turystyka przemysłowa w Polsce mogła się szybko i harmonijnie rozwijać, należałoby wprowadzić i wdrożyć w życie kilka zasad:

1. Należałoby odpowiednio dopasować ofertę zwiedzania i prezentacji zabytków techniki, skierowanej zarówno do turystów indywidualnych, jak i organizatorów turystyki.

2. Należałoby przeprowadzić szczegółową inwentaryzację obszarów pogórnich i przemysłowych, wytypować obiekty zlikwidowanych kopalń lub ich elementów technicznych z przeznaczeniem do odpowiedniego zagospodarowania turystycznego.
3. Potrzebne jest wsparcie i promocja podziemnych tras turystycznych jako specyfiki turystyki industrialnej.
4. Powinno się podjąć skoordynowane działania na rzecz ochrony i zabezpieczenia miejsc o znaczeniu kulturowym, w tym krajobrazów pogórnich i postindustrialnych (np. hałd, sztolni, szybów i wyrobisk pogórnich).
5. Trzeba opracować i wyznaczyć szlaki kulturowe oraz stworzyć system informacji i udostępniania obiektów turystom.
6. Należy zaadaptować zabytki i obiekty przemysłowe, np. na galerie, domy kultury, pracownie artystyczne czy z przeznaczeniem turystycznym, ze szczególnym uwzględnieniem bazy gastronomicznej w starych budynkach nadszybia (kawiarnie, restauracje, puby).
7. W sferze promocji potrzebne jest szersze promowanie zabytków techniki w środkach masowego przekazu, a także w przewodnikach turystycznych i opracowaniach specjalistycznych, jak również promowanie samych działań zmierzających do zachowania, upowszechniania i turystycznego wykorzystania zabytków techniki.
8. Dyrektorzy placówek powinni zabiegać o włączenie zarządzanych przez nich obiektów do programów wycieczek szkolnych.

Wzrost znaczenia turystyki dziedzictwa przemysłowego niesie pozytywne efekty dla rozwoju regionalnego, wpływa na wzrost gospodarczy, może łagodzić skutki restrukturyzacji przemysłu na rynku pracy poprzez tworzenie nowych miejsc w sektorze usług. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa przemysłowego do celów turystycznych sprzyja rozwojowi gospodarczemu zarówno w skali lokalnej, jak również w skali całego kraju. Oprócz odpowiedniej adaptacji do celów turystyki, a co za tym idzie – właściwego zagospodarowania i stworzenia pełnego kompleksu umożliwiającego odpowiednią recepcję turystów, ogromną rolę odgrywa proces rewitalizacji. Proces ten odnosi się do kompleksowych czynności dotyczących odnowy obszaru zurbanizowanego, którego przestrzeń, funkcje i substancja uległy strukturalnej degradacji. Dla terenów województwa śląskiego niewątpliwie najważniejszy będzie aspekt turystyki jako bodźca do inwestowania w szeroko rozumiane dziedzictwo. Turystyka dziedzictwa przemysłowego doskonale wpasowuje się w politykę wzmacniania wizerunku regionu. Podnosi atrakcyjność turystyczną wybranych obszarów, a przez to wzmacnia ich potencjał gospodarczy. Szlak Zabytków Techniki stał się jednym z głównych produktów markowych Śląska i charakteryzuje teren na turystycznej mapie Polski i Europy. Jest najbardziej interesującą trasą turystyki industrialnej w Polsce i wielokrotnie nagradzonym produktem turystycznym. W 2008 r. otrzymał Złoty Certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej dla najlepszego produktu turystycznego w kraju. W dniach 24–25 czerwca 2013 na Stadionie Narodowym w Warszawie odbył się Welcome Festival – Pierwszy Międzynarodowy Festiwal Marketingu Miejsc. Zwieńczeniem wydarzenia była gala konkursu Welcome 2013, podczas której zostały wręczone Trójkąty Efektywności Briefu dla najlepszych

projektów w dziedzinie budowania marek miejsc, prowadzonych zarówno przez samorządy, jak i lokalny biznes czy uczelnie. Grand Prix, czyli najważniejsze wyróżnienie w konkursie, otrzymał projekt „Industriada 2012 – Święto Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego” – za najpełniejszą realizację idei Trójkąta Efektywności Briefu, skuteczne oraz kreatywne wykorzystanie przemysłowej tradycji województwa śląskiego do budowania silnej marki miejsca. 18 października 2013 r. podczas targów turystycznych Tour Salon w Poznaniu odbyło się wręczenie certyfikatów Polskiej Organizacji Turystycznej dla najlepszych produktów turystycznych Polski w 2013 r. Jednym z dziesięciu certyfikatów uhonorowano Industriadę, która w opinii respondentów jest wydarzeniem ważnym, godnym polecenia, a przede wszystkim daje możliwość zgłębienia swojej wiedzy na temat zabytków oraz obiektów poprzemysłowych.

Literatura

- Badanie ruchu turystycznego podczas Industriady 2016, wyniki badań zrealizowane na zlecenie MediaConsultingWnuk, Warszawa, czerwiec 2016.
- Burzyński, T. (2007). Kierunki działań na rzecz krajowego produktu turystycznego – turystyka dziedzictwa przemysłowego. W: T. Burzyński (red.), *Dziedzictwo przemysłowe jako strategia rozwoju innowacyjnej gospodarki*. Katowice: Wydawnictwo GWSH.
- Burzyński, T., Staszewska-Ludwiczak, A., Pasko, K. (red.). (2009). *Dziedzictwo przemysłowe jako element zrównoważonego rozwoju turystyki*. Katowice: Wydawnictwo GWSH.
- Gwoździński, K. (2001). Postrzeganie regionu tradycyjnego przemysłu w okresie transformacji: Przypadek Górnego Śląska. *Czasopismo Geograficzne*, 72, (3–4), 283–299.
- Handsuh, H. (2005). Tworzenie wzorca jakości dla turystyki dziedzictwa przemysłowego. W: T. Burzyński i M. Łabaj (red.), *Dziedzictwo przemysłowe jako atrakcyjny produkt dla turystyki i rekreacji. Doświadczenia krajowe i zagraniczne*. Katowice: Wydawnictwo GWSH.
- Jędrusiak, T. (2011). Turystyka kulturowa w obiektach poprzemysłowych – zagadnienia ogólne. *Turystyka Kulturowa*, 6.
- Kaczmarek, A., Przybyła, A. (2010). Wykorzystanie potencjału przemysłowego i poprzemysłowego na potrzeby turystyki. Przykład szlaku zabytków techniki województwa śląskiego, krajobraz a turystyka. *Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG*, 14, 207–228.
- Kronenberg, M. (2007). Turystyka dziedzictwa przemysłowego – próba sprecyzowania terminologii. W: T. Burzyński (red.), *Dziedzictwo przemysłowe jako strategia rozwoju innowacyjnej gospodarki*. Katowice: Wydawnictwo GWSH.
- Łabaj, M. (2004). Metodyka zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego terenów poprzemysłowych. W: *Bogactwo dziedzictwa przemysłowego jako wyzwanie i atrakcyjny produkt dla turystyki i rekreacji* (s. 107–108). Katowice: Wydawnictwo GWSH.
- Mikos von Rohrscheidt, A. (2008). *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*. Gniezno: GWSH Milenium.
- Naziębło, J. (2008). Dziedzictwo przemysłowe Żyrardowa a możliwości zagospodarowania turystycznego. W: W. Kaprowski, F. Midura i J. W. Sienkiewicz (red.), *Dziedzictwo przemysłowe Mazowsza i jego rola w turystyce*. Warszawa: WSE.
- Nitkiewicz-Jankowska, A. (2006). Turystyka przemysłowa wizytówką Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. *Prace Naukowe Instytutu Górnictwa Politechniki Wrocławskiej*, 117, 251–255.
- Prażanowski, J. (2016). *Szlak zabytków techniki jako przykład produktu turystycznego zbudowanego w oparciu o dziedzictwo kultury przemysłowej*. Pobrane z: http://flitengo.pl/plugins/p2_news/printarticle.php?p2_articleid=42 (20.12.2016).
- POT (2016).

Stasiak, A. (2006). Zabytki techniki i przemysłu. W: *A to Polska właśnie..., Przewodnik do ćwiczeń z geografii turystycznej i krajoznawstwa*. Łódź: WSTH.

Stasiak, A. (2009). Zabytki techniki i przemysłu, W: A. Stasiak (red.), *Geografia turystyki Polski. Przewodnik do ćwiczeń krajoznawczych*. Warszawa: PWE.

Turystyka w obiektach poprzemysłowych. Koncepcja promocji i rozwoju markowego produktu turystycznego w zabytkach techniki i przemysłu w Polsce. Pobrane z: <http://www.pot.gov.pl/> (20.12.2016).

INDUSTRIADA – THE CELEBRATION OF TECHNOLOGY MONUMENTS TRAIL OF THE PROVINCE OF SILESIA AS AN EXAMPLE OF THE INDUSTRIAL HERITAGE

KEYWORDS | industry, tourism, relic, industrial constructions, Industriada

ABSTRACT | A world-wide trend in tourism has been noticed during the recent years. The number of group trips as well as individual tourists who are interested in all the technological relicts is constantly increasing. The tourists interested in industrial heritage are most frequently ones coming from Western Europe, especially from Germany, England and Belgium, or from the Scandinavian countries. The social groups most interested in this type of tourism include: school-age youth (affiliated with various education societies), students (especially history students, also art history and technical courses), scientists, tourists from the business field, ones interested in investing in industrial areas. In the article an author will present an introduction to the issue of cultural tourism in the post-industrial objects. Apart from the definition of industrial heritage, the definition of the phenomenon of cultural tourism in the post-industrial objects will also be provided. The main objective of the article is to present the data of the survey that was conducted among 367 people during Industriada 2016. From the collected data it is clear that the people participating in this event are more and more interested in the attractions during this celebration year by year and the major motive of participation in this festival is the possibility to get to know the technology monuments and visit the museums as well as an interesting programme of events in the objects and pleasant moments of spending time with the family.

Translated by Agata Kwiecień